

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

**ƏYANİ TƏHSİL
«CİNAYƏT PROSESİ» KAFEDRASI**

M Ü H A Z İ R Ə

**MÖVZU № 3 «CİNAYƏT MÜHAKİMƏ İCRAATININ ƏSAS
PRİNSİPLƏRİ VƏ ŞƏRTLƏRİ»**

Vaxt - 4 s
mühz - 2 s
sem - 2 s

Tərtib etdi:

**«CİNAYƏT PROSESİ» kafedrasının baş
müəllimi, polis polkovnik-leytenantı**

Anar Mikayılov

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə edilmiş və təsdiq olunmuşdur.

Protokol № _____ « ___ » _____ 2021-ci il

BAKİ –2021

Mövzu: 3 «Cinayət mühakimə icraatının əsas prinsipləri və şərtləri»

PLAN:

Giriş

1. Cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinin anlayışı, mahiyyəti və sistemi
2. Cinayət prosesinin Konstitusiyada öz əksini tapmış prinsipləri
3. Cinayət prosesinin ayrı-ayrı prinsiplərinin mahiyyəti və əhəmiyyəti

Nəticə

Ə d ə b i y y a t :

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Bakı şəh. 12 noyabr 1995-ci il mad.24,32,60,61,63,67,71,125-129
2. Azərbaycan Respublikasının CPM-si, Bakı, 2021-ci il il, 8-36-cı mad (əlavə mad 119-123, 153, 179)
3. Azərbaycan Respublikasının CM-si, Bakı – 2021-ci il, 4 – 9, 156, 157, 158-ci mad.
4. Azərbaycan Respublikasının «Polis haqqında» Qanunu, Bakı şəh, 28 oktyabr 1999-cu il, 4-cü mad.
5. Mithəd Qəfərov. Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesində şəxsiyyətin hüquqlarının təmin edilməsi. Monoqrafiya. Bakı, «Qanun», 2006, - 248 səh.
6. C.H.Mövsumov «Cinayət prosesi», Dərslik. Bakı 1989 səh.46-62
7. Mirağa Cəfərquliyev «Cinayət prosesi». Dərslik. (Ümumi hissə) Bakı.2001.
8. Azərbaycan Respublikası Cinayət prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. Maddələr 8-36. Qanun-2020
9. Azərbaycan Respublikası CPM-in Kommentariyası. «Digesta» nəşriyyatı, Bakı-2020.
10. Radçenko V.İ. Kommentariy k Uqolovno-Proüessualğnomu Kodeksu RF. Moskva, 2006, str.23-45
11. Məqalə «Qanunçuluq» jurnalı, № 4 aprel – 2006. səh.57-62
12. DİN-in 31.01.2009-cu il tarixli 58 Nəli Əmr, DİN-in kollegiya qərarının elan edilməsi barədə.
13. Cinayət prosesi fənn proqramı Bakı 2018
14. Şöhlət Kərimov “İbtidai araşdırma” Bakı, “Elm və təhsil” 2018, 320 səh
15. Firuzə Abbasova “Cinayət prosesi” Dərslik. Ümumi hissə.Bakı 2021”Zərdabi LTD” MMC, 2012, 416 s.
- 16.Ərəstun Qasimov Məhkəmə nitq mədəniyyətinin əsas istiqamətləri (monoqrafiya) Bakı 2010
17. Cinayət prosesi. Məsələlər Toplusu N.Əliyev, S.Ağayev, A. Mikayılov, İ.Eyyubov, V. Qasimov, Bakı: Mütərcim, 2014-216 səh.

GİRİŞ

Təqdim olunan mühazirə Polis Akademiyasının müdavimlərinə cinayət mühakimə icraatının əsas prinsip və şərtlərinin təyinatını, yəni onların nəyə xidmət etməsini şərh etməkdən ibarətdir.

«Prinsip» terminindən müxtəlif fəaliyyət sahələrində istifadə edilsə də onun ilkin, başlanğıc və əsas kimi mənası hüquq elmində saxlanmaqdadır.

Cinayət mühakimə icraatının əsas prinsip və şərtləri cinayət prosesinin həyata keçirilməsinin insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi baxımından əsas müddəalarını, rəhbər başlanğıclarını müəyyən etməklə, cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təmini üçün zəmin hazırlayır.

Cinayət mühakimə icraatının əsas prinsip və şərtləri cinayət təqibinin qanuni və əsaslı həyata keçirilməsinə təminat yaradır.

Prinsip və şərtlərin cinayət təqibinin həyata keçirilməsinin əsasını təşkil edən qaydaları müəyyənləşdirməsi təkzibolunmazdır. Lakin, cinayət mühakimə icraatının əsas prinsip və şərtləri yalnız cinayət təqibi ilə əlaqədar deyil, həm də cinayət prosesində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar qaydaları müəyyənləşdirir.

Hesab edirəm ki, Polis Akademiyasının müdavimlərinə gələcək təcrübi fəaliyyətində hüquqtətbiqetmə işinin yüksək səviyyədə həyata keçirmək üçün bu mühazirənin böyük köməkliyi olacaqdır.

Beləliklə, mühazirə mətni ilə yaxından tanış olmaq üçün onun planına daxil edilən suallara ətraflı baxaq.

SUAL 1. Cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinin anlayışı, mahiyyəti və sistemi.

Prinsip sözü latıncadan tərcümədə başlanğıc, əsas, fəaliyyətin başlıca müddəası, rəhbər ideyası, davranışın əsas qaydası kimi izah olunur.

Cinayət mühakimə icraatı dedikdə, CPM-də nəzərdə tutulmuş qaydada məhkəməyədək, habelə birinci, apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələrində aparılan icraatdır.

Cinayət-mühakimə icraatının prinsipləri dedikdə, cinayət prosesinin demokratik təbiətini və xarakterini, habelə onun vəzifələrini müəyyən edən hüquq normalarında möhkəmləndirilmiş əsas rəhbər müddəalar başa düşülür. Həmin rəhbər müddəalar cinayət-prosessual hüququnun bütün sistemini, onun institutlarını, habelə, istintaq, təhqiqat, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinin prosesual istiqamətlərini müəyyən edir.

Başqa bir müəllif isə prinsiplərə aşağıdakı kimi anlayış verir:

«Cinayət prosesində prinsiplər dedikdə, cinayət prosesinin bütün mərhələlərinin təşkilini, forma və institutlarını və onların qarşısında dayanan vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin edən əsas hüquqi istiqamətlər (ümumi və rəhbər təyinatlı normalar) başa düşülür». (№ 4 2005 qanunçuluq jurnalı).

Midhəd Qəfərov tərəfindən cinayət prosesi prinsiplərinə verilən anlayış belədir: cinayət prosesinin prinsipi dedikdə, normativ qaydada təsbit edilən və strateji istiqamətverici təməl (əsas müddəalar) başa düşülür.

Cinayət prosesinin prinsiplər müddəalarını əks etdirən normalar Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və cinayət-prosessual qanunvericiliyində möhkəmləndirilmişdir.

Cinayət prosesinin prinsipləri bir-birindən törəyir və bir-birini tamamlayır, bununla da onlar cinayət mühakimə icraatı qarşısında duran vəzifələri həyata keçirmək üçün təminat yaradırlar.

Həmin prinsiplər aşağıdakılardır:

1. Qanunçuluq (CPM-in 10-cu mad).

2. Hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi (CPM-in 11-ci mad).
3. Konstitusiya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin olunması (CPM-in 12-ci mad).
4. Şəxsin şərəf və ləyaqətinə hörmət edilməsi (CPM-in 13-cü mad).
5. Azadlıq hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 14-cü mad).
6. Şəxsiyyətin toxunulmazlığı hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 15-ci mad)
7. Şəxsi həyatın toxunulmazlığı hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 16-cı mad).
8. Mənzil toxunulmazlığı hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 17-ci mad).
9. Mülkiyyət hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 18-ci mad).
10. Hüquqi yardım almaq və müdafiə hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 19-cu mad).
11. Özünü və qohumlarını ifşa etməkdə sərbəstlik (CPM-in 20-ci mad).
12. Təqsirsizlik prezumpsiyası (CPM-in 21-ci mad).
13. Məhkəmə baxışını tələb etmək hüququnun təmin olunması (CPM-in 22-ci mad).
14. Cinayət mühakimə icraatının yalnız məhkəmə tərəfindən həyata keçirilməsi (CPM-in 23-cü mad).
15. Cinayət mühakimə icraatının xalqın nümayəndələrinin iştirakı ilə həyata keçirilməsi (CPM-in 24-cü mad)
16. Hakimlərin və andlı iclasçıların müstəqilliyi (CPM-in 25-ci mad).
17. Cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dil (CPM-in 26-cı mad).
18. Cinayət mühakimə icraatının aşkarlığı (CPM-in 27-ci mad).
19. Cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi (CPM-in 28-ci mad).
20. Məhkəmə aidiyyətinə əməl olunması (CPM-in 29-cu mad).
21. Hakimin cinayət mühakimə icraatında iştirakının məhdudlaşdırılması (CPM-in 30-cu mad).

22. Cinayət mühakimə icraatında qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyi (CPM-in 31-ci mad).

23. Cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi (CPM-in 32-ci mad).

24. Cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi (CPM-in 33-cü mad).

25. Eyni əmələ görə təkrar məhkumətmənin yolverilməzliyi (CPM-in 34-cü mad).

26. Məhkəməyə təkrar müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi (CPM-in 35-ci mad).

27. Bəraət qazanmış şəxsin pozulmuş hüquqlarının bərpasının təmin edilməsi (CPM-in 36-cı mad).

Cinayət mühakimə icraatının əsas prinsipləri cinayət təqibinin həyata keçirilməsinin əsasını təşkil edən qaydaları müəyyən edir, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılması hallarından onun müdafiəsini təmin edir, habelə hər bir cinayət təqibinin qanuniliyini və onun əsaslılığını müəyyən edir. Cinayət-prosessual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş prinsiplərin pozulması cinayət təqibi üzrə başa çatmış icraatın etibarsız sayılmasına, onun gedişində qəbul edilmiş qərarların ləğvinə, yaxud toplanmış materialların sübutedici qüvvəsinin olmaması qənaətinə gəlməyə səbəb olur.

Cinayət prosesinin hər hansı mərhələsinin qarşısında duran vəzifələrdən və onun səlahiyyətlərindən, habelə hər bir mərhələnin fəaliyyətinin hansı prosesual formada aparılmasından asılı olaraq, cinayət prosesinin bu və ya digər prinsipinin konkret mərhələdə mövcud olması məsələsi müəyyən edilir.

Cinayət prosesinin qeyd etdiyimiz prinsiplərinin böyük əksəriyyəti bu və ya digər şəkildə ibtidai istintaqa da şamil edilməlidir.

Belə ki, qanunçuluq, cinayət işi başlamağa və cinayəti açma, şəxsiyyətin toxunulmazlığı, mühakimə üsulunun milli dildə aparılması, təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun təmin edilməsi, işin hallarının

hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması, habelə ictimaiyyətin iştirakı prinsipləri ibtidai istintaq aparılarkən rəhbər tutulmalıdır.

CPM-də cinayət mühakimə icraatının əsas prinsiplərinə əməl olunmaqla yanaşı şərtlərin də gözlənilməsi nəzərdə tutulur. Şərt nəyinsə asılı olduğu hal, həyat fəaliyyətinin hər hansı sahəsində müəyyən edilmiş qayda, nəyinsə həyata keçirdiyi şərait, istinad edilməli olan tələb anlamını verir.

Cinayət mühakimə icraatının şərt və prinsiplərinin fərqləndirilməsi ilə əlaqədar qeyd etmək lazımdır ki, bu anlayışlar arasında keçilməz sədd yoxdur. Bir çox prinsiplər eyni zamanda cinayət mühakimə icraatının şərtlərini, yəni hansı qaydada həyata keçirilməli olması şərtlərini müəyyən edir. Lakin CPM-nin 10-36-cı maddələrindən bəzilərində əksini tapmış müddəalar prinsip səviyyəsinə, yəni başqa normalar üçün rəhbər başlanğıc olma səviyyəsinə yüksəlmədiyinə görə onlar cinayət mühakimə icraatının prinsipləri kimi deyil, əsas şərtləri kimi qiymətləndirilməlidirlər. Həmin şərtlərə riayət olunmaması da cinayət mühakimə icraatının qanuni olmamasına dəlalət etmiş olar. Fikrimizcə, aşağıdakıları cinayət mühakimə icraatının **şərtləri** kimi qəbul etmək olar:

1. Cinayət mühakimə icraatının xalqın nümayəndələrinin iştirakı ilə həyata keçirilməsi (CPM-in 24-cü mad).
2. Hakimin cinayət mühakimə icraatında iştirakının məhdudlaşdırılması (CPM-in 30-cu mad).
3. Cinayət mühakimə icraatında qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyi (CPM-in 31-ci mad).
4. Bəraət qazanmış şəxs pozulmuş hüquqlarının bərpasının təmin edilməsi (CPM-in 36-cı mad).

Cinayət-prosessual ədəbiyyatlarda demokratik prinsiplərin **mahiyyəti** ümumiləşdirilərək aşağıdakı qaydada şərh edilir:

1. Prinsiplər cinayət mühakimə icraatı üçün təməl başlanğıc əhəmiyyətinə malikdirlər;
2. Hüquq normalarında ifadə olunurlar;

3. Ümumprosessual xarakter daşımaqla cinayət prosesinin bütün mərhələlərinə bütövlükdə aid edilir və özünün tam təzahürünü məhkəmə araşdırmasında tapırlar;

4. Digər prinsiplərin məzmununu təkrarlamayan müstəqil məzmunu malikdirlər.

Prinsiplərin **əhəmiyyəti** ondan ibarətdir ki, onlar cinayət prosessual qanunvericiliyin əsasını təşkil edən hüquq normalarında öz əksini tapmaqla, prosesin mahiyyətini, səciyyəvi xüsusiyyətlərini ifadə edirlər.

M.Cəfərquliyev «Cinayət prosesi» dərslində prinsiplərin xüsusiyyətlərindən biri kimi onların nisbi sabitliyini göstərir. Konkret hüquqi göstərişlərdən (o cümlədən qanunlarda əks olunmuş) fərqli olaraq onlar çətin dəyişilə bilər. Bu onunla izah edilir ki, onlar qeyd olunduğu kimi əsasən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və beynəlxalq müqavilələrdə müəyyən edilir. Belə aktlara dəyişikliklərin edilməsi qanunlara dəyişikliklərin edilməsindən daha mürəkkəbdir (referendum yolu ilə).

Ədalət mühakiməsi prinsiplərinin sabitliyi hüquq-mühafizə fəaliyyətinin bu istiqamətini təsadüfi və düşünülməmiş «yeniliklərdən» qoruyan əsas amildir.

Cinayət prosesinin prinsipləri insan və vətəndaşın hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsinə yönəlir. Bu nəinki qanunda, həmçinin DİN-in müvafiq əmrlərində, kollegiya qərarlarında təsbit edilməklə real vəziyyəti əks etdirir. Məs., DİN-in Kollegiya qərarının elan edilməsi barədə (2008-ci il ərzində DİO tərəfindən cinayətkarlığa qarşı mübarizə, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində görülmüş işlərin vəziyyətinə dair) 30 yanvar 2009-cu il 58 № li Əmrdə göstərilir ki, hesabat dövründə əməkdaşlar tərəfindən insan hüquq və azadlıqlarının pozulması halları 23,6% azalmışdır.

1-ci sual üzrə nəticə

Beləliklə, birinci sualda biz cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinin anlayışının qəbul edərək, onun sistemini müəyyən etdik, prinsiplərin

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz əksini tapmış ümumi və cinayət prosesinin xüsusi prinsiplərinə bölərək, növlərini qeyd etdik. Habelə, cinayət-prosessual qanununda müəyyən edilmiş ümumi şərtlər ilə prinsiplərin fərqi göstərdik. Beləliklə, mühazirənin ikinci sualında biz, konkret olaraq Konstitusiyada öz əksini tapmış prinsipləri açıqlayacağıq.

SUAL 2. Cinayət prosesinin Konstitusiyada öz əksini tapmış prinsipləri.

Qanunçuluq prinsipi.

Qanunçuluq prinsipi ümumhüquqi və konstitusion prinsipdir. Cinayət prosesində qanunçuluq prinsipi təhqiqat orqanı, istintaq bölməsi (şöbəsi idarəsi), prokuror, məhkəmə və cinayət prosesinin digər subyektlərinin öz funksiya və səlahiyyətlərini A R Konstitusiyası, A R CPM-si və cinayət-prosessual fəaliyyəti tənzimləyən digər qanunlar əsasında həyata keçirmələri zamanı qanuna dəqiq və dönmədən əməl edilməsi tələbidir.

Cinayət prosesi iştirakçıları cinayət prosesində hüquqi statuslarını realizə edərkən, həm prosesual, həm də maddi hüquq normalarını düzgün təfsir etməli və onlara riayət etməlidirlər. Cinayət prosesi iştirakçılarının qanunun tələbindən azacıq kənara çıxması, nəinki həmin orqanın nüfuzuna, həm də qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi işinə xələl gətirir.

Qanunçuluq prinsipi cinayət işlərinin icraatı ilə əlaqədar prosesdə iştirak edən vətəndaşların hüquqları və qanuni mənafeələrinin ciddi qorunmasını tələb edir.

Proses iştirakçılarının hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına, bu və ya digər şəxs barəsində qanunla nəzərdə tutulmayan məcburi tədbirlərin görülməsinə yol verilmir.

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Plenumu öz qərarlarında dəfələrlə cinayət prosesində qanunçuluğa ciddi əməl edilməsinin zəruriliyini qeyd etmiş, bunun yerinə yetirilməsini istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarından tələb etmişdir.

Cinayət işi başlama və cinayəti açma - dövlətçilik prinsipi.

Cinayət prosesində cinayətin açılması, istintaqı və məhkəmədə baxılması vəzifəsini dövlət öz üzərinə götürür (A R Konstitusiyasının 12-ci mad və 63/3-cü hissəsi)

Bu vəzifələrin həyata keçirilməsi qabaqcadan qanunla müəyyən edilmiş dövlət orqanlarına və ya vəzifəli şəxslərə həvalə edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının cinayət-prosessual qanunvericiliyi tələb edir ki, məhkəmə, prokuror, istintaq və təhqiqat orqanları cinayətin əlaməti tapılan hər bir halda öz səlahiyyəti dairəsində cinayət işi başlamalı, cinayət hadisəsinin, cinayət törətməkdə təqsiri olan şəxslərin müəyyən edilməsi və onların cəzalandırılması üçün qanunda nəzərdə tutulan bütün tədbirləri görməlidirlər. O cümlədən, mühakimə icraatını həyata keçirərkən, cəmiyyəti, şəxsiyyəti və dövləti cinayətkar qəsdlərdən qorumaq, cinayətləri tezliklə açmaq, cinayət təqibi ilə bağlı bütün halları hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırmaqdan ibarətdir.

Cinayət prosesinin Konstitusiyada öz əksini tapmış prinsipi tələb edir ki, cinayət prosesini həyata keçirən dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər öz vəzifələrini proses iştirakçılarının iş üzrə tədqiq olunan faktlara münasibətlərindən asılı olmayaraq, onlara verilən səlahiyyət dairəsinə, dövlət və ictimai marağa müvafiq həyata keçirsinlər.

Bu işə həmin orqanlardan və vəzifəli şəxslərdən bütün proses boyu işin hallarının tam, obyektiv və hərtərəfli tədqiq edilməsini, cinayət etmiş şəxslərin aşkar edilib məsuliyyətə cəlb edilməsini, işdə iştirak edən vətəndaşların hüquqlarının və qanuni maraqlarının ciddi qorunmasını tələb edir. Qanun xüsusi ittihamlı və ictimai-xüsusi ittihamlı adlanan işlər üzrə dövlətçilik prinsipinə bəzi istisnalıq edir (CPM-in 37.2-ci mad).

Xüsusi ittihamlı işlər üzrə bir qayda olaraq, cinayət işi yalnız zərər çəkmiş şəxsin şikayəti ilə başlana bilər. Zərər çəkmiş şəxs təqsirləndirilən şəxslə hökm çıxarılan qədər barışdıqda, iş məhkəmə tərəfindən xitam edilir. Lakin əsas olduqda xüsusi ittihamlı iş prokurorluq tərəfindən də başlana bilər.

Belə hallarda işə ümumi ittihamlı işlərdə olduğu kimi, ümumi əsaslarla məhkəmədə baxılır.

İctimai xüsusi ittihamlı işlər də, xüsusi ittihamlı işlər kimi zərər çəkmiş şəxsin şikayəti ilə başlanır, lakin zərərçəkmişin təqsirləndirilən şəxs ilə barışması işin xitam edilməsinə səbəb olmur (CPM-in 37.3 və 37.4-cü mad).

Azadlıq hüququ (A R Konst 28-ci mad)

A R-da şəxsiyyətin toxunulmazlığının təmin edilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının bir sıra maddələrində özünü daha tam və aydın əksini tapmışdır. Məs, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 28, 32 və 33-cü maddələrində deyilir: «Azadlıq hüququ yalnız qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tutulma, həbsə alma və ya azadlıqdan məhrumetmə yolu ilə məhdudlaşdırıla bilər. Qanuni əsas olmadan heç kəsin mənzildə yaşayan şəxslərin iradəsi ziddinə mənzilə girmək ixtiyarı yoxdur».

Şəxsiyyətin toxunulmazlığı prinsipi məhkəmənin qərarı olmadan və ya tutulma, yaxud həbsə alma hallarından başqa hər hansı şəxsin axtarışının və şəxsi müayinəsinin, onun toxunulmazlığı hüququnu pozan digər prosesual hərəkətlərin həmin şəxsin iradəsi əleyhinə aparılmasına yolverilməzliyini müəyyən edir.

Toxunulmazlıq hüququnu pozan digər prosesual hərəkətlər - baxışa, həkim müayinəsinə, əl-barmaq izlərinin götürülməsinə, şəklinin çəkilməsinə, qan, bədən ifrazatı nümunələrinin götürülməsinə, ekspertiza aparılmasına məruz qalmaq kimi göstərişlərə tabe olmaqda təzahür edə bilər.

Bu prinsipə aid bir misal göstərək:

Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 14.02.2003-cü il tarixli hökmündən məhkum Z.V.Xudaverdiyevin verdiyi apellasiya şikayətində onun polis əməkdaşları tərəfindən döyülməsi barədə vəsatəti Məhkəmə kollegiyası tərəfindən araşdırılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, «məhkəmə tibb ekspertinin 08 yanvar 2003-cü il tarixli 04/753 №-li rəyi ilə Z.Xudaverdiyevin bədəninin müxtəlif nahiyələrində qançırlar olması müəyyən edilse də,

məhkəmə iclasında dindirilən şahidlər Z.Xudaverdiyevin döyülməyib, onu polis şöbəsinə aparmaq istəyərkən sərxoş olduğuna görə özünü ora-bura çırpdığına göstərdikləri kimi, ibtidai istintaqda da istintaqçı tərəfindən işin həmin halı ətraflı yoxlanmış, onun xidməti vəzifələrini yerinə yetirən polis əməkdaşlarının qanuni tələblərini yerinə yetirməkdən imtina edib onlarla getmək istəmədiyinə görə özünü yerə, avtomasına çırpmaqla xəsarət alması, polis əməkdaşları tərəfindən ona xəsarət yetirilməməsi barədə qərar qəbul edilmişdir.

Beləliklə, cinayət-prosessual qanunvericiliyi bütün proses boyu şəxsiyyətin toxunulmazlığını təmin edən mühüm prosesual təminatları müəyyən edir.

Cinayət mühakimə icraatının məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilməsi

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 125-ci maddəsinə müvafiq olaraq ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi yalnız məhkəmənin səlahiyyətinə aid edilir. Cinayət mühakimə icraatı Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sistemində daxil olan səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən həyata keçirilir. Məhkəmənin hökmü olmadan heç kəs cinayət törətməkdə təqsirli sayıla və məhkum oluna bilməz» (CPM-in 23-cü mad).

Cinayət törətməkdə şəxsin təqsirliliyi və ona cinayət cəzasının tətbiq edilməsi məsələlərini məhkəmə ilə yanaşı, öz səlahiyyəti dairəsində istintaq, təhqiqat və prokurorluq orqanları da həll edirlər.

Lakin, göstərilən məsələlərin həllinin vəzifələri və hüquqi nəticələri hər bir mərhələdə müxtəlifdir. İbtidai istintaq və təhqiqat mərhələsində təhqiqat orqanı, müstəntiq və prokuror, habelə, məhkəməyəvermə mərhələsində, apellyasiya və kassasiya icraatında, yeni açılmış hallar üzrə işin təzələnməsi mərhələlərində göstərilən məsələləri mahiyyətə həll etmək üçün kifayət qədər qanuni əsasların olub-olmamasını müəyyən etmək, işi məhkəməyə göndərmək, təqsirləndirilən şəxsi məhkəməyə vermək, iş üzrə çıxarılmış hökmün qüvvədə saxlanması və ya ləğv edilməsi məqsədini daşıyır. Bu kimi

hallarda qəbul olunan qərarlar müvafiq aktlarla - ittiham aktı və ya başqa prosessual sənədlər ilə rəsmiyyətə salınır. Cinayət prosesinin yuxarıda sadalanan mərhələlərindən fərqli olaraq, yalnız məhkəmə baxışı prosesində məsuliyyətə cəlb edilən şəxsin cinayət törətməkdə təqsirliliyi və onun cinayət cəzasının tətbiqi məsələləri mahiyyətə həll edilir və bu məsələlər barəsində çıxarılan qərar hökm adlanır.

Ədalət mühakiməsinin yalnız məhkəmə tərəfindən həyata keçirilməsi prinsipinin çox mühüm prosessual və siyasi əhəmiyyəti vardır. Belə ki, cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsinin yalnız məhkəmə tərəfindən həyata keçirilməsi, habelə məhkəmənin hökmü olmadan heç kəsin cinayət törətməkdə təqsirli hesab olunmasına və cinayət cəzası ilə cəzalandırılmasının yol verilməməsi prinsipi hər bir cinayət işi üzrə işin qəti şəkildə həllini, bütün məsuliyyətini məhkəmənin üzərinə qoyur. Məhkəmənin vəzifəsi, qanunu və hüquq düşüncüsünün rəhbər tutaraq, ona hər hansı kənar təsirin aradan qaldırılması şəraitində işin bütün hallarına hərtərəfli, tam və obyektiv surətdə baxılmasını təmin etməklə qanuni, əsaslı və ədalətli hökm çıxarmaqdan ibarətdir.

Respublikamızda dövlət və ictimai həyatın bütün sahələrində olduğu kimi, cinayət mühakimə icraatında da işdə iştirak edən vətəndaşlar qanun və məhkəmə qarşısında bərabər hüquqlara malikdirlər.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 11-ci maddəsi müəyyən edir ki, cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsi mənşəyindən, sosial və əmlak vəziyyətindən, irqi və milli mənsubiyyətindən, cinsindən, təhsilindən, dilindən, dinə münasibətindən, məşğuliyyət növündən və xarakterindən, yaşayış yerindən və digər hallardan asılı olmayaraq, vətəndaşların qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi əsasında həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 323, 325 və 340-cı maddələrində qeyd edilir ki, ittihamçı, təqsirləndirilən şəxs, müdafiəçi, zərər çəkmiş şəxs, habelə mülki iddiaçı, mülki cavabdeh və onların nümayəndələri sübutlar

təqdim etmək, sübutların araşdırılmasından iştirak etmək və vəsatətlər vermək sahəsində məhkəmə baxışında bərabər hüquqlardan istifadə edirlər.

Azərbaycan Respublikasında son illərdə hüquqi islahatların keçirilməsi ilə əlaqədar qəbul edilmiş yeni qanunlar məhkəmə mədəniyyətini yüksəltmək və məhkəmədə işlərə baxılmasının tərbiyəvi təsirini artırmaq məqsədi ilə məhkəmələrdən haqlı olaraq tələb edir ki, işlərə baxılarkən, məhkəmə baxışı iştirakçılarının Azərbaycan Respublikasının CPM-in 11-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş hüquq bərabərliyini təmin etsinlər, sübutlar araşdırılarkən, məhkəmə baxışı iştirakçıları tərəfindən sübutlar təqdim edilərkən və vəsatətlər verilərkən, onlara eyni dərəcədə diqqətlə yanaşsınlar, onların qanunla nəzərə tutulan hüquqlarından tam istifadə edə bilmələri üçün lazımi şərait yaratsınlar.

Vətəndaşların qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi dedikdə, onların törətdikləri qanun pozğunluqları və cinayət üstündə irqi və milli mənsubiyyətindən, cinsindən, qulluq vəziyyətindən, xidmətlərindən və s. asılı olmayaraq, dövlət, cəmiyyət və məhkəmə qarşısında bərabər məsuliyyət daşımaları başa düşülür. Bu, o deməkdir ki, vətəndaşlar barəsində cinayət işlərinin başlanması, istintaqı və məhkəmədə baxılması onların mənşəyindən, sosial və əmlak vəziyyətindən, cinsindən, təhsilindən, dilindən və s. asılı olmayaraq, eyni qaydada həyata keçirilir.

2-ci sual üzrə nəticə

Beləliklə, mühazirənin 2-ci sualında biz cinayət prosesinin A R Konstitusiyasında öz əksini tapmış bir neçə əsas prinsiplərini açıqladıq. Göstərdiyimiz prinsiplər həm cinayət prosesi və həm də başqa hüquq sahələri üçün əsas rəhbəredici müddəalardır. Mühazirəmizin üçüncü sualında cinayət prosesinin xüsusi prinsiplərini açıqlayacağıq. Beləliklə, keçirik üçüncü sualın açıqlamasına.

SUAL 3. Cinayət prosesinin ayrı-ayrı prinsiplərinin mahiyyəti və əhəmiyyəti.

Hakimlərin və andlı iclasçıların müstəqilliyi və ancaq qanuna tabe olmaları

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinə müvafiq olaraq, A R CPM-in 25-ci maddəsi ilə müəyyən edilir ki, «hakimlər və andlı iclasçılar cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən, müstəqildirlər və yalnız qanuna tabedirlər. Hakimlər və andlı iclasçılar cinayət işlərini qanun əsasında, hüquq düşüncəsinə uyğun olaraq, hakimlərə kənardan təsir göstərilməsi aradan qaldırılmış bir şəraitdə həll edirlər.

Hakimlər və andlı iclasçıların müstəqilliyi və yalnız qanuna tabe olmaları müddəasını tək-cə birinci instansiya məhkəməsi kimi işə baxan məhkəmə tərkibində aid etmək düzgün olmazdı. Bu prinsip məhkəməyəvermə mərhələsi, apellyasiya və kassasiya icraatı, habelə hökmün icra edilməsi mərhələlərində işə baxan məhkəmələrin fəaliyyəti üçün də xarakterikdir.

Hakimlərin və andlı iclasçıların müstəqilliyi və yalnız qanuna tabe olmaları ədalət mühakiməsinin düzgün həyata keçirilməsinin mühüm təminatlarından biridir. Bu prinsip tələb edir ki, məhkəmənin fəaliyyəti ciddi olaraq qanunauyğun aparılsın. Məhkəmə iclasının həyata keçirilməsinin prosessual qaydası və onun şərtləri tam və aydın şəkildə qanunla nizama salınır və qanunda göstərməyən hər hansı hərəkətin məhkəmə tərəfindən edilməsi qəti qadağan edilir. Cinayət mühakimə icraatı qaydalarını nizama salan normalar hər bir cinayət işi üzrə obyektiv həqiqətin müəyyən edilməsinə təminat yaradır.

Yuxarı məhkəmələrin birinci instansiya məhkəmələrinin çıxartdığı hökmlərin qanuni və əsaslı olmasını yoxlamaq hüququna malik olması heç də hökmlərin və onları çıxaran hakimlərin müstəqilliyi və yalnız qanuna tabe olmaları prinsipini inkar etmir. Hakimlər və andlı iclasçılar cinayət işlərini və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materialları məhkəmə iclasında cinayət prosesi tərəflərinin təqdim etdikləri sübutların tədqiqinə əsaslanan öz daxili inamı və

hüquq düşüncəsi ilə həll edirlər (CPM-in 253-cü mad). Hakimlər və andlı iclasçılar cinayət prosesini həyata keçirən orqanların ibtidai araşdırmada gəldikləri nəticələr ilə bağlı deyillər (CPM-in 25.2-ci mad).

Mühakimə icraatının milli dildə aparılması

A R Konstitusiyasının 21-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının dövlət dili azərbaycan dilidir. Azərbaycan Respublikası əhalinin danışdığı başqa dillərin sərbəst işlədilməsini və inkişafını təmin edir.

İşdə iştirak edən, mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxslərin ana dilində məlumat, ifadələr və vəsatət verməsi, işin bütün materialları ilə tanış olması, məhkəmədə çıxış etməsi və CPM ilə müəyyən edilmiş qaydada tərcüməçinin xidmətlərindən istifadə etməsi hüququ təmin olunur.

İstintaq və məhkəmə sənədləri CPM-si ilə müəyyən edilmiş qaydaya uyğun olaraq təqsirləndirilən şəxsə onun öz ana dilinə və ya onun bildiyi başqa bir dilə tərcümə edilmiş şəkildə verilir (CPM-in 26.4-cü mad).

Mühakimə icraatının milli dildə aparılması prinsipi cinayət prosesinin digər prinsipləri ilə, xüsusilə məhkəmə baxışının açıqlıq prinsipi ilə üzvi surətdə bağlıdır. Məhkəmə baxışı açıq aparılsa da, iş üzrə icraat yerli əhalinin əksəriyyətinin başa düşdüyü dildə aparılmazsa, açıqlıq prinsipi öz mənə və əhəmiyyətini itirmiş olar. Məhkəmə təcrübəsində bu prinsipin tələblərinə əməl olunmaması qanunun ciddi pozulması kimi qiymətləndirilir. Cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili proses iştirakçılarının hüquqlarının təmin edilməsi məqsədi ilə tərcüməçinin dəvət edilməsi dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilir (CPM-in 26.3-cü mad).

Məhkəmə baxışının açıqlığı

Cinayət mühakimə icraatının aşkarlığı prinsipi dedikdə, cinayət və mülki işlərin açıq məhkəmə iclasında kənar şəxslərin iştirakı ilə baxılması, radio, televiziya, mətbuat və s. kütləvi informasiya vasitəsi ilə məhkəmə baxışı haqqında məlumatların elan olunmasına yol verilməsi başa düşülür. Azərbaycan Respublikasının bütün məhkəmələrində işlərə açıq baxılır. İşlərə məhkəmənin qapalı iclasında baxılmasına ancaq qanunda müəyyən edilən

halların, həm də mühakimə icraatının bütün qaydalarına əməl edilməklə yol verilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 27-ci maddəsində deyilir edilir ki, yalnız dövlət, peşə və kommersiya sirlərinin, habelə vətəndaşların şəxsi və ailə sirlərinin qorunması halları istisna olmaqla, bütün məhkəmələrdə işlərə açıq baxılır. O cümlədən, on altı yaşına çatmamış şəxslərin cinayətləri haqqındakı işlər üzrə, habelə işdə iştirak edən şəxslərin həyatının gizli saxlanmalı olan cəhətlərinin yayılmasının qarşısını almaq məqsədi ilə digər işlər üzrə məhkəmənin dəlili qərarı ilə qapalı məhkəmə baxışına yol verilir. Məhkəmə iclaslarının açıq və ya qapalı aparılmasından asılı olmayaraq, məhkəmənin çıxardığı hökm bütün hallarda açıq elan edilir (CPM-in 27.3-cü mad).

Məhkəmə proseslərinin açıq aparılması məhkəmə tərəfindən baxılan hər bir cinayət işində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, hər bir məhkəmə prosesi tələb edilən səviyyədə və düzgün aparılarsa, məhkəmənin iclas salonunda iştirak edən şəxslərə və təqsirləndirilən şəxsin özünə müəyyən tərbiyəvi təsir bağışlayacaqdır.

Təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi

Bu prinsipə müvafiq olaraq təqsirləndirilən şəxs onun təqsiri qanunla müəyyən edilmiş qaydada sübut edilməmişsə, yəni, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü ilə müəyyən edilməmişsə, təqsirli hesab edilmir.

Təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi öz ifadəsini A R Konstitusiyasının 63-cü maddəsində daha aydın tapmışdır. Həmin maddədə deyilir: «Hər kəsin təqsirsizlik prezumpsiyası hüququ vardır. Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən hər bir şəxs, onun təqsiri qanunla nəzərdə tutulan qaydada sübuta yetirilməyibsə və bu barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü yoxdursa, həmin şəxs təqsirsiz sayılır. Şəxsin təqsirli olduğuna görə şübhələr varsa, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir.

Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxs özünün təqsirsizliyini sübuta yetirməyə borclu deyildir.

Ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən, qanunu pozmaqla əldə edilmiş sübutlardan istifadə oluna bilməz.

Məhkəmənin hökmü olmasa, kimsə cinayətdə təqsirli sayıla bilməz.

Təqsirsizlik prezumpsiyası hər bir cinayət işinin mərhələləri üzrə inkişafının hərəkətverici qüvvəsidir. Cinayət prosesini həyata keçirən orqanların praktiki fəaliyyətinə dair bir çox mühüm məsələlərin həlli üçün bu prinsipin böyük əhəmiyyəti vardır.

Təqsirsizlik prezumpsiyası cinayət prosesinin yüksək demokratizmini ifadə etməklə bərabər, təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun təmin edilməsi ilə sıx bağlıdır.

Təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun təmin edilməsi

Cinayət prosesində təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun təmin edilməsi prinsipi dedikdə, təqsirləndirilən şəxsə elan edilən ittihamdan özünü müdafiə etmək üçün qanunla ona verilən hüquqların məcmusunu və təhqiqat aparan şəxsin, müstətiqin, prokurorun və məhkəmənin təqsirləndirilən şəxsə elan olunan ittihamdan qanunla müəyyən edilən vasitə və üsullarla özünü müdafiə edə bilməsi imkanını və onun şəxsi və əmlak hüquqlarının mühafizəsini təmin etməyə borclu olmalarını başa düşürük. Bu prinsip cinayət prosesini yüksək demokratik xarakterini göstərməklə ədalət mühakiməsinin düzgün həyata keçirilməsinə şərait yaradır.

Təqsirləndirilən şəxs cinayət prosesinin bütün mərhələlərində müdafiə hüququna malikdir. CPM-in 91-ci maddəsinə müvafiq olaraq, təqsirləndirilən şəxs nədə ittiham olunduğunu bilməyə, sübutlar təqdim etməyə, vəsatətlər verməyə, ibtidai istintaq və təhqiqat qurtardıqdan sonra işin bütün materialları ilə tanış olmağa, müdafiəçi tutmağa, birinci instansiya məhkəməsində, məhkəmə baxışında iştirak etməyə, etiraz etməyə, müstətiqin, təhqiqat aparan şəxsin, prokurorun və məhkəmənin hərəkətlərindən və qərarlarından şikayət verməyə, habelə, məhkəmədə son söz söyləməyə və s.hüquqları vardır.

İşin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması - obyektiv həqiqət prinsipi

Bu prinsip işin hallarının elə mükəmməl və ardıcıl araşdırılmasını nəzərdə tutur ki, onun köməyi ilə obyektiv həqiqəti müəyyən etmək mümkün olsun.

İşin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması prinsipinin tələblərinə əməl edilməsi, bir qayda olaraq, iş üzrə obyektiv həqiqətin müəyyən edilməsi ilə nəticələnir.

Bu səbəbdən də göstərilən prinsip bəzi hüquq ədəbiyyatlarında obyektiv həqiqət prinsipi adlanır.

İşin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması prinsipi cinayət prosesinin üç mühüm müddəasını özündə cəmləşdirir.

1) tamlıq - işin düzgün həll üçün əhəmiyyəti olan bütün halların müəyyən edilməsi;

2) hərtərəflilik - işə aid olan bütün mümkün fərziyyələrin qurulması və yoxlanılması, təqsirləndirilən şəxsi həm ifşa edən, həm də ona bəraət verən, onun məsuliyyətini yüngülləşdirən və ağırlaşdıran bütün halların yoxlanılması, cinayət-hüquqi baxımdan əhəmiyyət kəsb edən, tədqiq olunan hadisənin həqiqətdə olduğu kimi müəyyən edilməsi və s.;

3) obyektivlik - işin hallarının həqiqətdə olduğu kimi, qərəzsiz və tam dəqiqliyi ilə tədqiq edilməsi və müəyyən edilmiş obyektiv faktlara tam uyğun qərarın qəbul edilməsi.

Müstəntiq və təhqiqat aparan şəxs işin hallarının tam və obyektiv araşdırılması üçün qanunla nəzərdə tutulan bütün tədbirləri görməli, təqsirləndirilən şəxsi həm ifşa, həm də ona bəraət verən, habelə onun məsuliyyətinin yüngülləşdirən halları aşkar etməlidir.

Ç ə k i ş m ə

Çəkişmə elə bir prosesdir ki, burada prosesual funksiyalar, cinayət-prosessual fəaliyyətin subyektləri (tərəfləri) arasında bölünmüş olur. İttiham funksiyası ittihamçı, xüsusi ittihamlı işlər üzrə zərər çəkmiş şəxs tərəfindən, müdafiə funksiyası təqsirləndirilən şəxs və onun müdafiəçisi tərəfindən, işi həll etmə funksiyası isə məhkəmə tərəfindən həyata keçirilir.

Cinayət prosesində çəkişmə əsl demokratik prinsip olub, təqsirləndirilənin müdafiə hüququnun real həyata keçirilməsini təmin edir və mühakimə icraatı qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsinə mühüm kömək edir.

Çəkişmə prinsipinə xas olan əlamətlərdən biri də qarşı-qarşıya duran hər iki tərəfin prosesdə iştirak etməsidir. Tərəflərdən hər hansının məhkəmə baxışında iştirak etməsi, əks tərəfi öz tələbinin doğru-düzgün olmasını sübut etməkdən azad etmir. Tərəflər arasında gedən prosesual mübahisənin daha obyektiv, hərtərəfli və real olması və bu çəkişmənin nəticələrinin məhkəmə üçün həqiqəti müəyyən etmək imkanı yaratmaq məqsədilə cinayət-prosessual qanunvericiliyi tərəflərin bərabər prosesual hüquqlara malik olmalarını təsbit etmişdir (CPM-in 32-ci mad).

Beləliklə, çəkişmə prinsipi cinayət prosesinin və ədalət mühakiməsinin demokratik əsaslarından biri olub, təqsirləndirilənin hüquqlarının və qanuni mənafeyinin real həyata keçirilməsini, işin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasını, habelə məhkəmə hökmlərinin qanuni, əsaslı və ədalətli olmasını təmin edir.

Cinayət prosesində ictimaiyyətin iştirakı

Dövlət həyatının və ictimai həyatın başqa sahələrində olduğu kimi, cinayət prosesində də ictimaiyyətin geniş iştirakı nəzərdə tutulur.

Qüvvədə olan cinayət-prosessual qanunvericiliyi cinayət-mühakimə icraatında ictimaiyyətin iştirakının müxtəlif formalarını müəyyən edir. A R-ın cinayət-prosessual qanunvericiliyi müstəntiqdən tələb edir ki, o, istintaq apararkən, cinayətlərin açılması və onları törətmiş şəxslərin axtarılması üçün, habelə cinayətin törədilməsinə kömək etmiş səbəblərin və şəraitin aşkar

edilməsi və aradan qaldırılması üçün ictimaiyyətin kömək etməsindən geniş istifadə etsin. CPM-in 24-cü maddəsinə müvafiq olaraq, mühakimə icraatının xalqın nümayəndələrinin iştirakı ilə həyata keçirilməsi halları nəzərdə tutulmuşdur. Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda təqsirləndirilən şəxs cinayət təqibi üzrə ona qarşı irəli sürülmüş ittiham üzrə ədalət mühakiməsinin andlılar məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilməsini tələb etmək hüququna malikdirlər. Andlı iclasçılar qismində Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları cəlb edilir.

Cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi

Məhkəmələr cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara məhkəmə iclaslarında yalnız A R CPM-in maddələrinə müvafiq surətdə müəyyən edilmiş hüquqi proseduralar daxilində qərəzsiz və ədalətlə baxmalıdır.

Hakimlər cinayət mühakimə icraatını həyata keçirərkən, qanuni mənafeyindən başqa hər hansı bir mənafeyi ifadə edə bilməzlər.

Cinayət mühakimə icraatını həyata keçirərkən məhkəmələr aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirməlidirlər:

1. Cinayət prosesində tərəflərə cinayət təqibi ilə əlaqədar, bütün halların hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün zəruri şəraiti təmin etmək;
2. Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsi ifşa edən, həm də ona bəraət verən halları, habelə məsuliyyəti yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları nəzərə almaq;
3. Şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin təqsirsizliyi, yaxud da təqsirliliyi barədə, habelə ona bəraət verən və ya məsuliyyətini yüngülləşdirən hallar üzrə sübutların olması barədə özü, yaxud müdafiəçisi tərəfindən irəli sürülən ərizə və vəsatətlərə baxmaq;
4. Cinayət prosesi gedişində qanunun pozulması ilə əlaqədar verilən şikayətləri yoxlamaq;

5. Cinayət prosesi iştirakçılarının iştirak etmək hüququnu təmin etmək.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi qaydalarının ayrı-ayrı işlər və şəxslər üçün, habelə müəyyən şəraitə görə, yaxud hər hansı bir zaman dövründə özbaşınalıqda dəyişdirilməsinə yol verilmir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, bu günki mühazirədə, biz «Cinayət mühakimə icraatının prinsipləri» mövzusunun araşdıraraq, qeyd etdik ki, cinayət mühakimə icraatı prinsipləri dedikdə, cinayət prosesinin demokratik təbiətini, habelə onun vəzifələrini müəyyən edən, hüquq normalarında möhkəmləndirilmiş əsas rəhbər müddəalar başa düşülür.

Cinayət prosesinin prinsipləri ümumi və Konstitusiyada öz əksini prinsiplərə bölünür. O cümlədən mühazirənin üçüncü sualında cinayət prosesinin ayrı-ayrı prinsipləri haqda ətraflı məlumat verməklə onların mahiyyətinə dair fikirlərimizi bildirdik. Həmin prinsiplərin cinayət-prosessual əhəmiyyəti tərəfimizdən ətraflı şəkildə araşdırma predmeti oldu. Hər bir polis əməkdaşı göstərilən bu prinsiplərin mahiyyətini bilməli və cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən onlara əməl etməlidir.